

RE i **RP** u BMI

Nastavnik:
Prof. dr Mladomir Milutinović

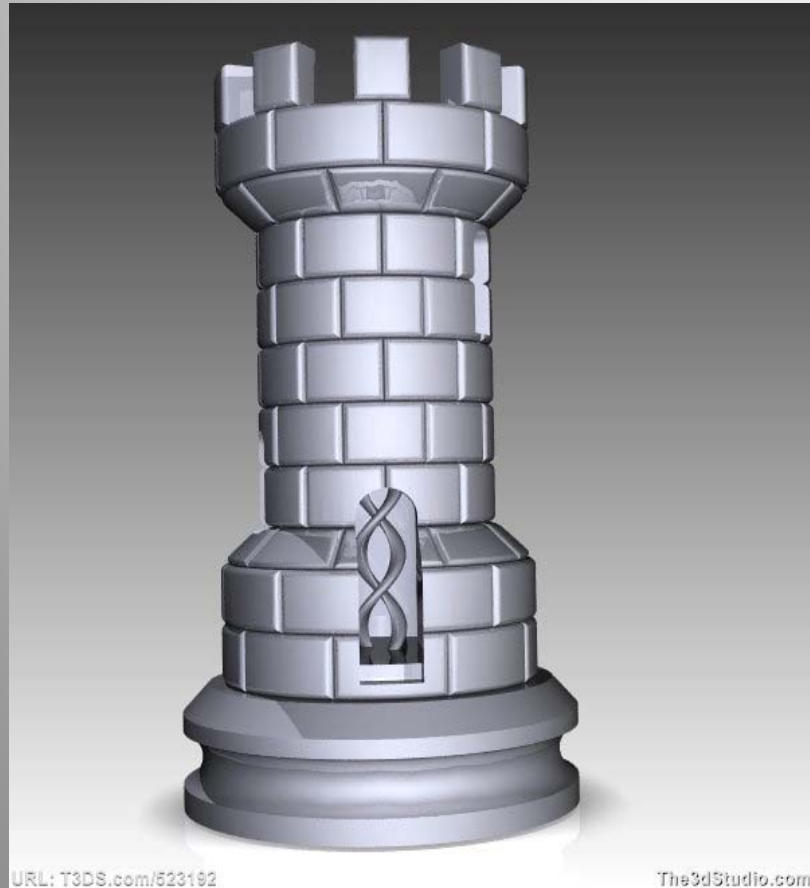
Asistent:
Doc. dr Dejan Movrin

2D Printing

Digital to Physical

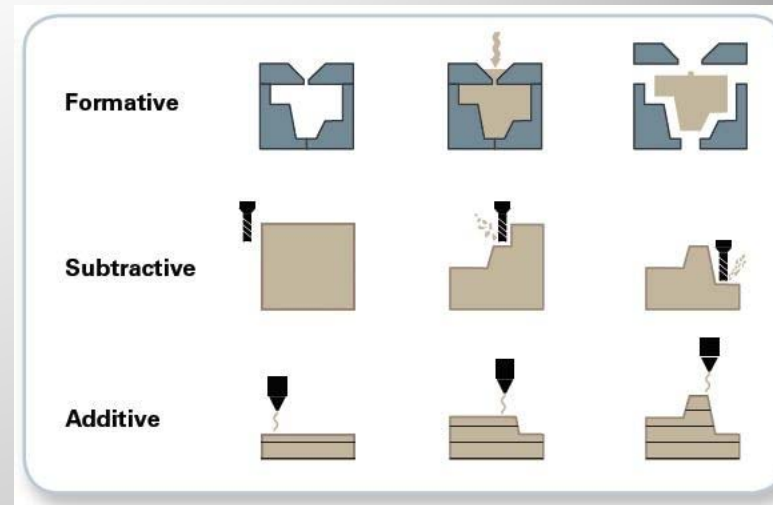
3D Printing

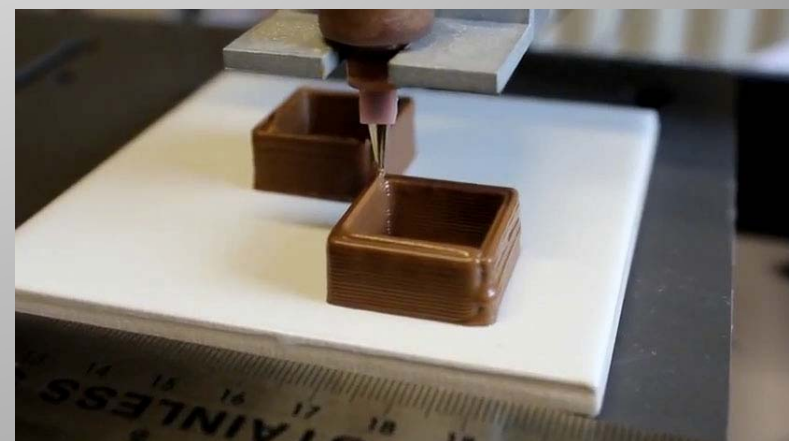
Digital to Physical

Klasifikacija proizvodnih tehnologija

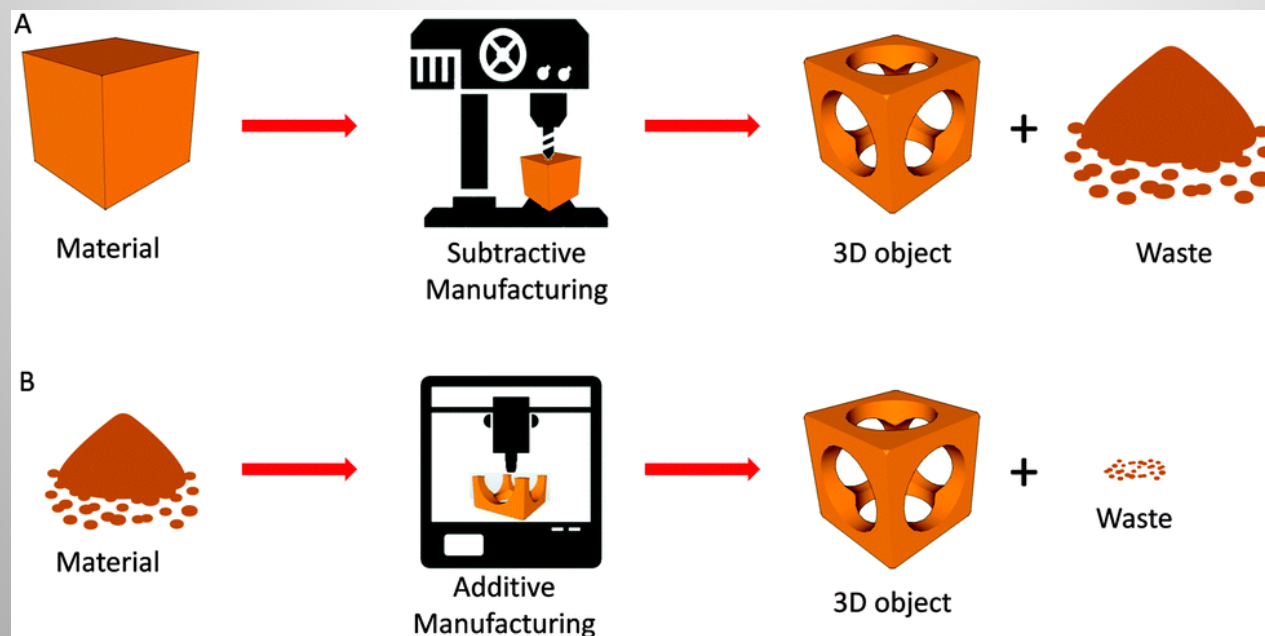
- **Formativne tehnologije (obrada deformisanjem)**
- **Substraktivne tehnologije (obrada rezanjem)**
- **Aditivne tehnologije**
  - Livenje
  - Termička obrada
  - Površinska obrada
  - Spajanje i montaža

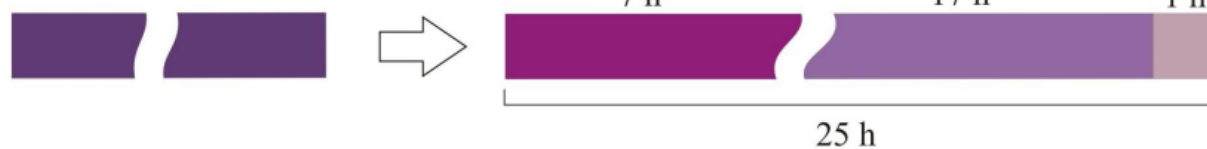
Naziv tehnologije	Pripremak	Obradak	Izradak
Substraktivne	Komad materijala	Uklanja se deo materijala	Ima smanjenu zapreminu
Formativne	Komad materijala	Menja se oblik pripremk	Ima istu zapreminu
Aditivne	Ne postoji	Uvećava se sukcesivno	Ima konačnu zapreminu
Livenje	Ne postoji, ali postoji livački alat	Uvećava se sukcesivno	Ima konačnu zapreminu
Termička obrada	Gotov izradak	Menjaju se karakteristike materijala	Ima istu zapreminu
Površinska obrada	Gotov izradak	Menja se površinski sloj	Minorne promene zapremine
Spajanje i montaža	Gotove komponente	Spajaju se komponente	Sklop

Aditivne tehnologije vs. Klasične tehnologije

CNC glodanje

Polyjet

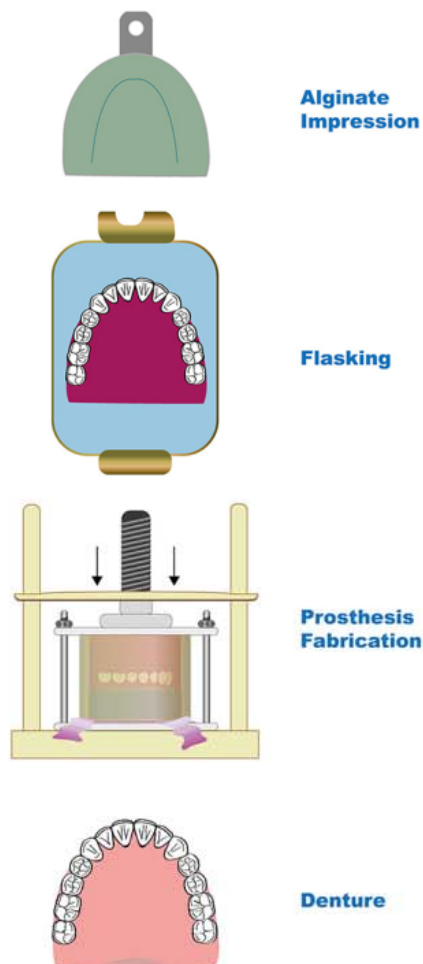

● Izrada 3D modela   ● Priprema   ● Izrada   ● Dorada

Klasifikacija proizvodnih tehnologija

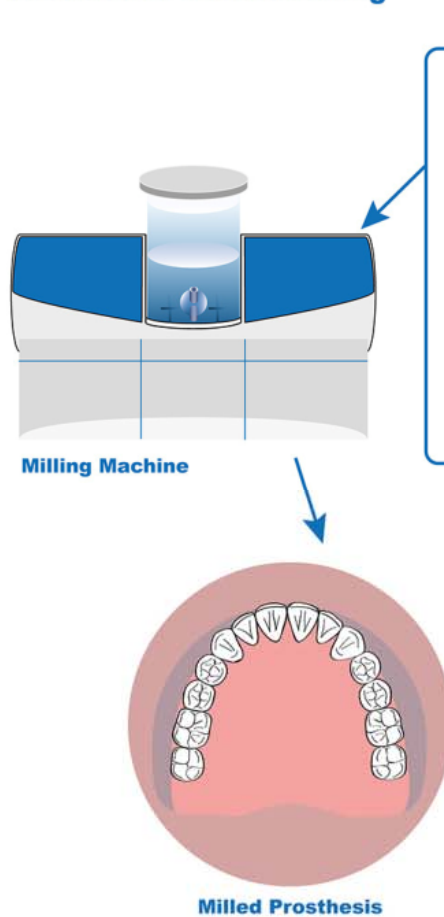
A Formative Manufacturing

CONVENTIONAL DENTURE PROCESSING

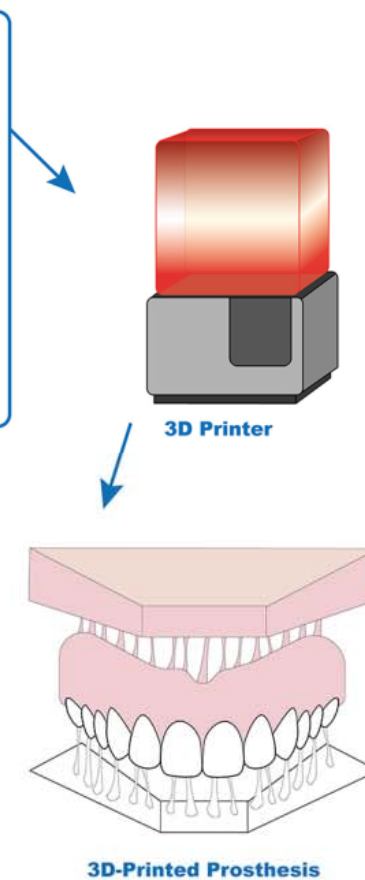
B Subtractive Manufacturing

DIGITAL DENTURE PROCESSING

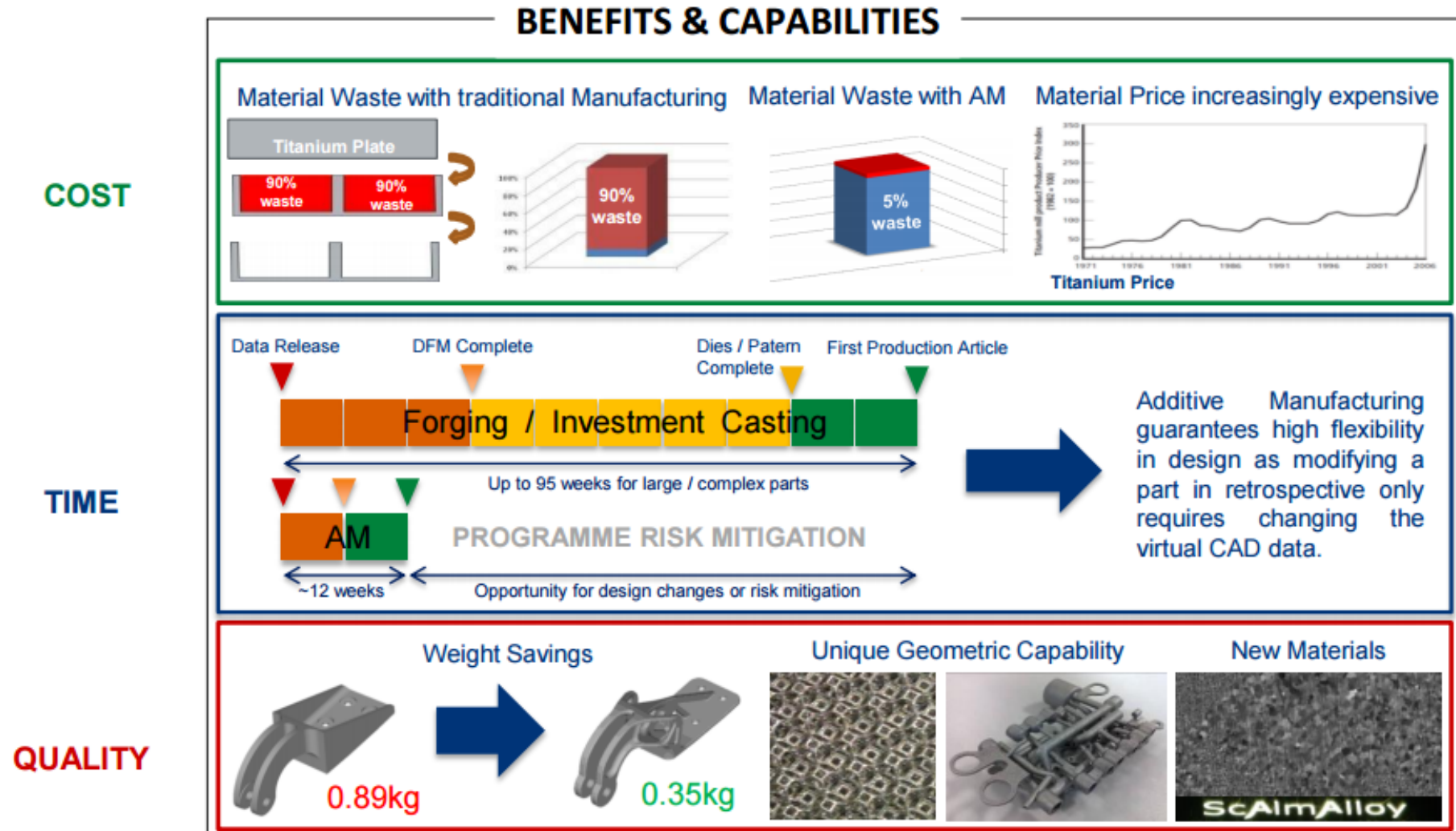
C Additive Manufacturing

Intra-Oral Scanning

Aditivne tehnologije vs. Klasične tehnologije

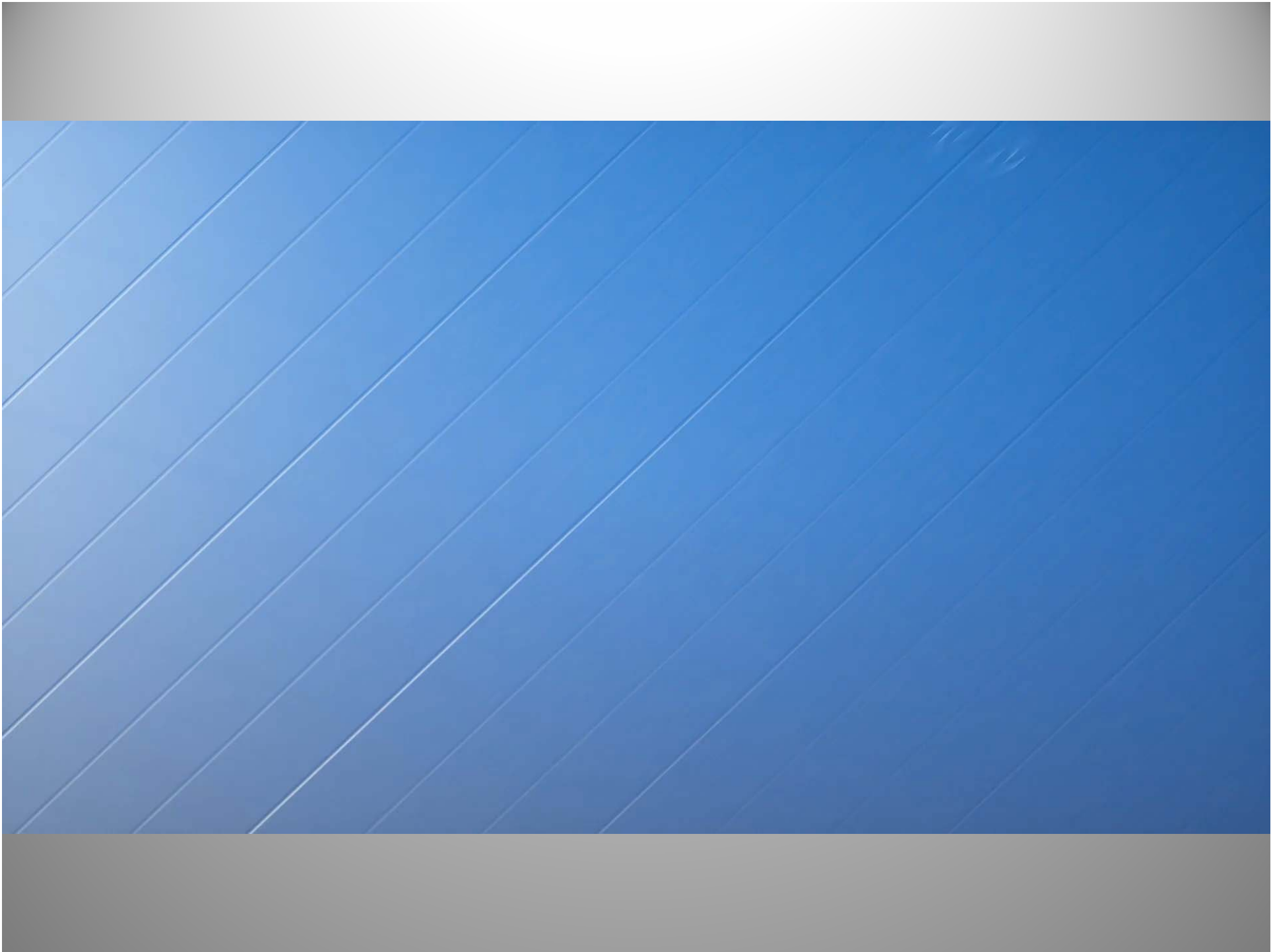

ADITIVNE TEHNOLOGIJE

- Aditivne tehnologije su proizvodne tehnologije koje omogućavaju generisanje trodimenzionalnih objekata (proizvoda) na osnovu 3D digitalnog modela sloj-po-sloj tj. objekat se gradi uzastopnim (sukcesivnim) *dodavanjem-adicijom* tankih slojeva materijala.
- Aditivna proizvodnja (Additive Manufacturing - AM), kao jedna od tri osnovna načina proizvodnje razvijena je na temeljima tehnologije brze izrade prototipa (**Rapid Prototyping -RP**)
- Kod aditivnih tehnologija ne postoji pripremak!!!

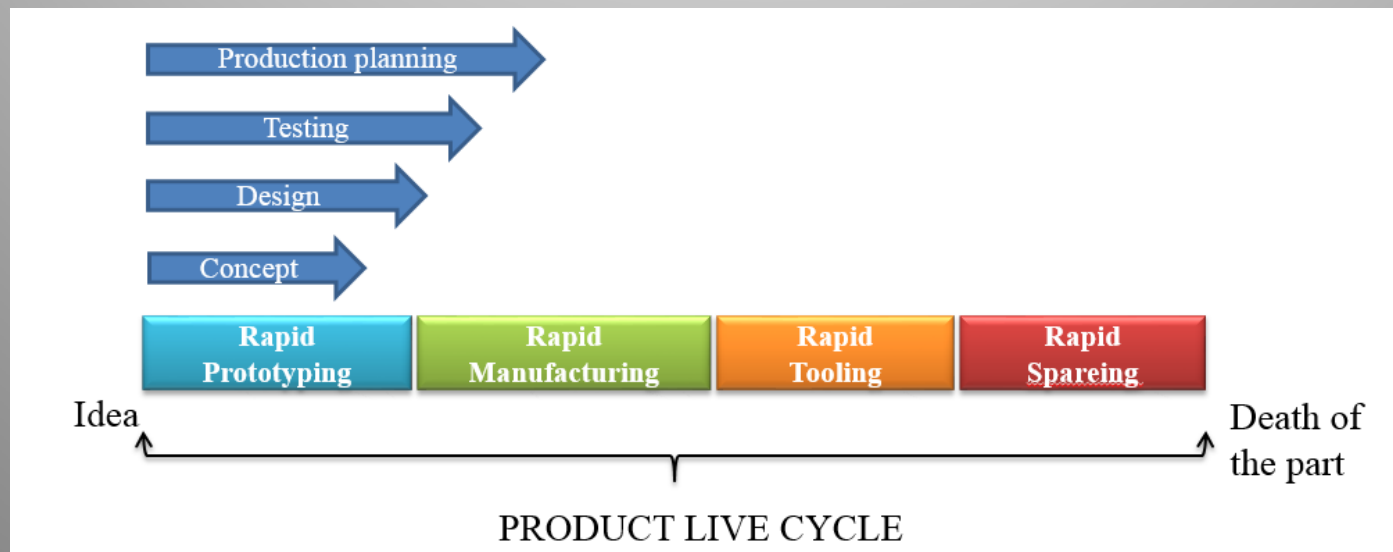

ADITIVNE TEHNOLOGIJE – alternativni nazivi

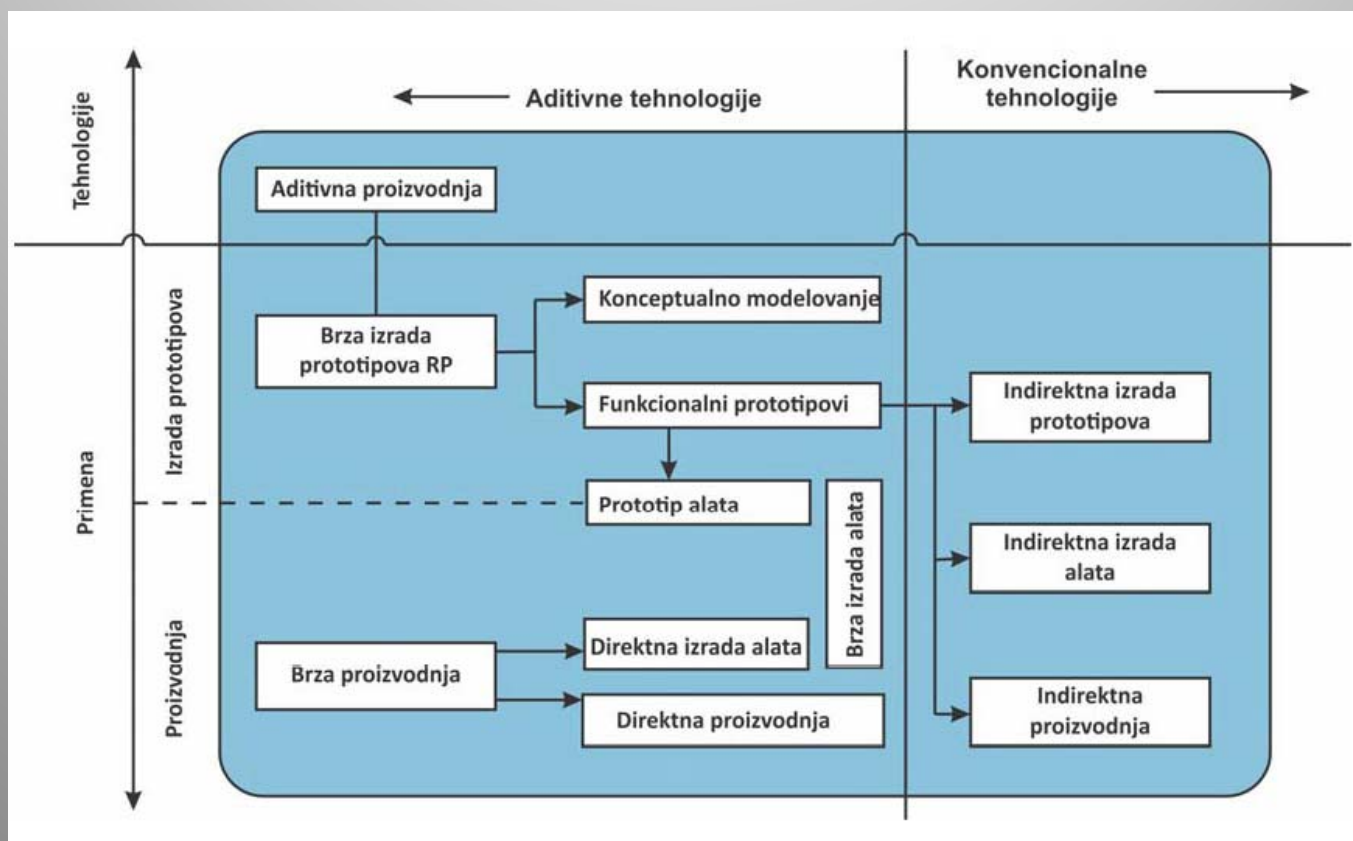
- ☐ 3D printing – 3D štampa
- ☐ Automated fabrication (Autofab) - Automatizovana izrada
- ☐ Solid freeform fabrication (SFF) - Izrada tela složene geometrije
- ☒ **Rapid prototyping (RP) – Brza izrada prototipova**
- ☐ Rapid manufacturing (RM) – Brza proizvodnja
- ☐ Rapid tooling (RT) – Brza izrada alata
- ☐ Layered manufacturing (LM) - Proizvodnja sloj po sloj
- ☐ Additive manufacturing (AM) – Aditivna proizvodnja
- ☐ Additive fabrication (AF) – Aditivna izrada
- ☐ Additive digital manufacturing (ADM) – Aditivna digitalna proizvodnja
- ☐ Direct manufacturing (DM) – Direktna proizvodnja

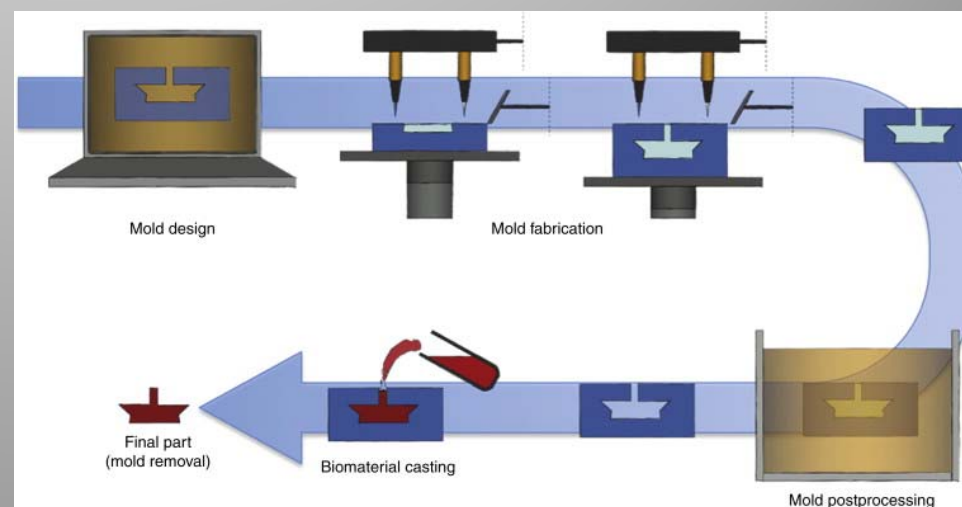
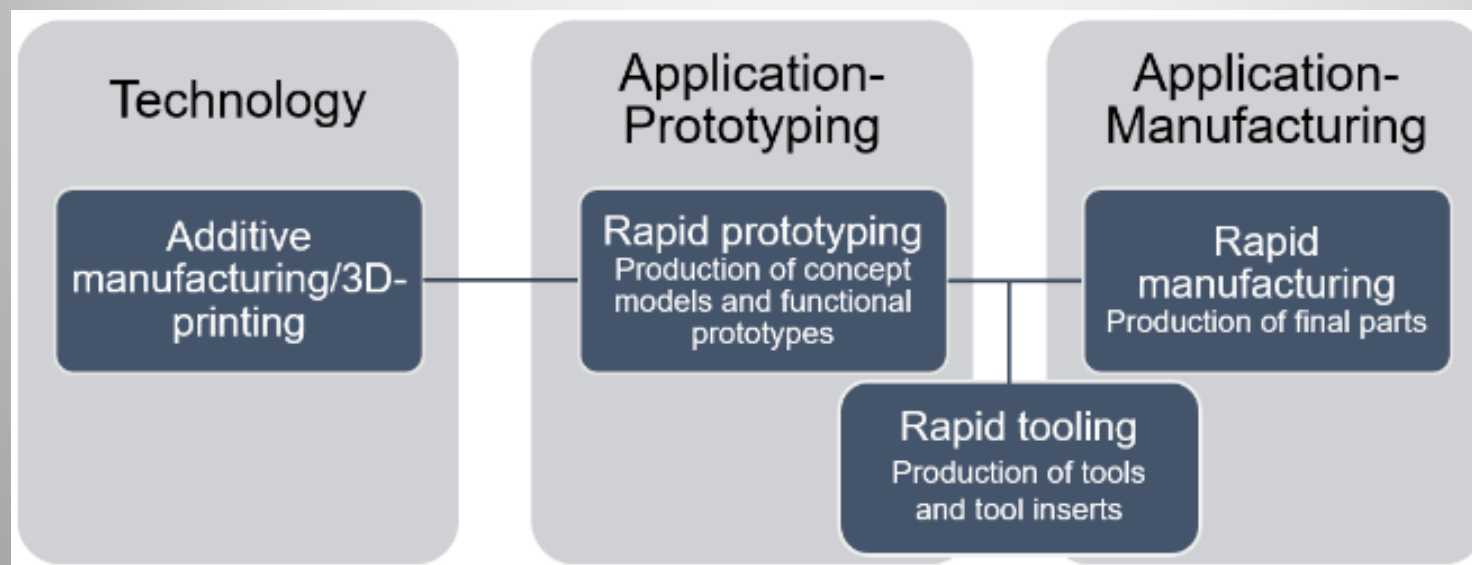
Nivoi primene aditivnih tehnologija

I nivo: Izrada prototipova (**Rapid Prototyping**) koji se koriste u kombinaciji sa konvencionalnom proizvodnjom, gde se proizvode funkcionalni prototipovi na osnovu kojih se konvencionalnim tehnologijama proizvode alati.

II Nivo: Izrada gotovih proizvoda isključivo primenom aditivnih tehnologija. U ovom slučaju moguća su dva stepena primene. U prvom slučaju se koriste za proizvodnju alata (**Rapid Tooling – RT**) koji se koriste za izradu finalnog proizvoda u velikim serijama ili u drugom slučaju za proizvodnju funkcionalnih komponenti (**Additive Manufacturing - AM**)

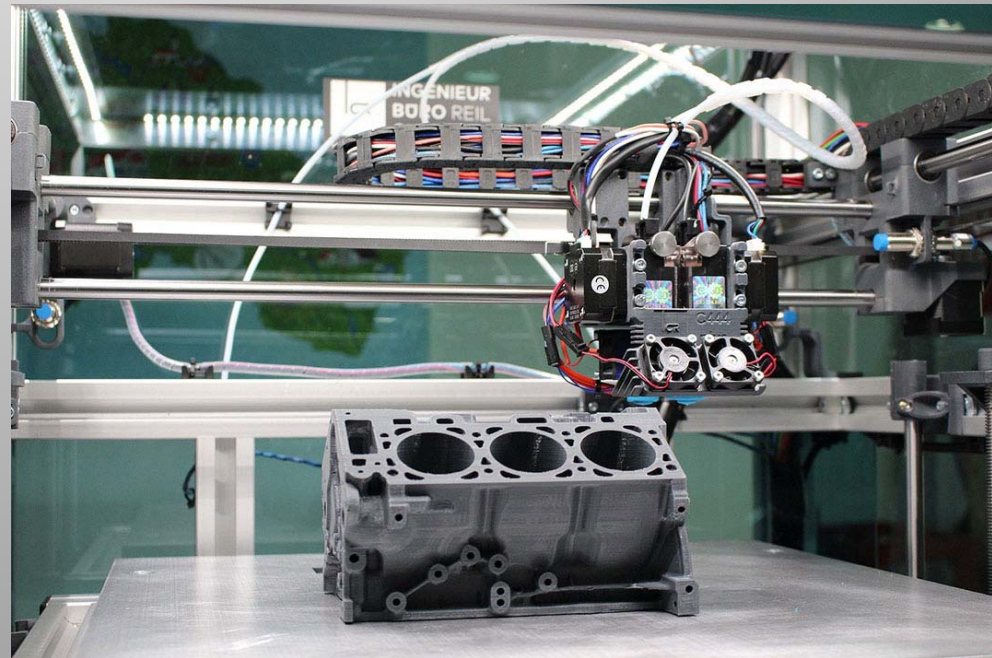
Nivoi primene aditivnih tehnologija

Nivoi primene aditivnih tehnologija

- Tehnologije brze izrade prototipova su razvijane sa ciljem da se omogući što brža izrada prototipa proizvoda – modela!!!
- Kada se shvatilo da se tehnologijama brze izrade prototipa (rapid prototyping) mogu napraviti i proizvodi za tržište, počelo je da se govori o **aditivnim tehnologijama** (Additive Technologies - AT) i **aditivnoj proizvodnji** (Additive Manufacturing - AM).

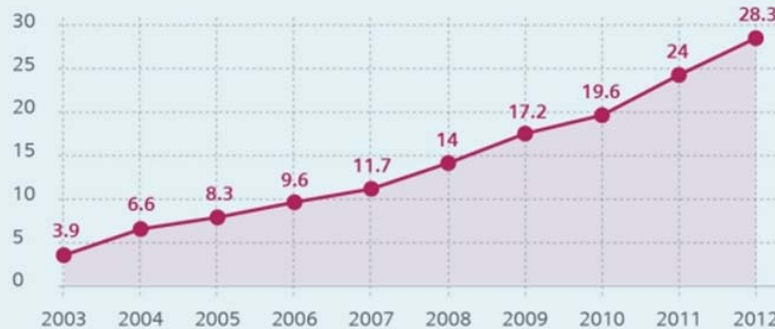
Nivoi primene aditivnih tehnologija

Aditivna proizvodnja

Trend: From Rapid Prototyping to (Series) Production

Income from AM end products (%)

End products' share of the total income from AM product and services.³⁾

Rapid Prototyping & Aditivna Proizvodnja. Razlika?

Razlika je nameni, ne u samoj tehnologiji:

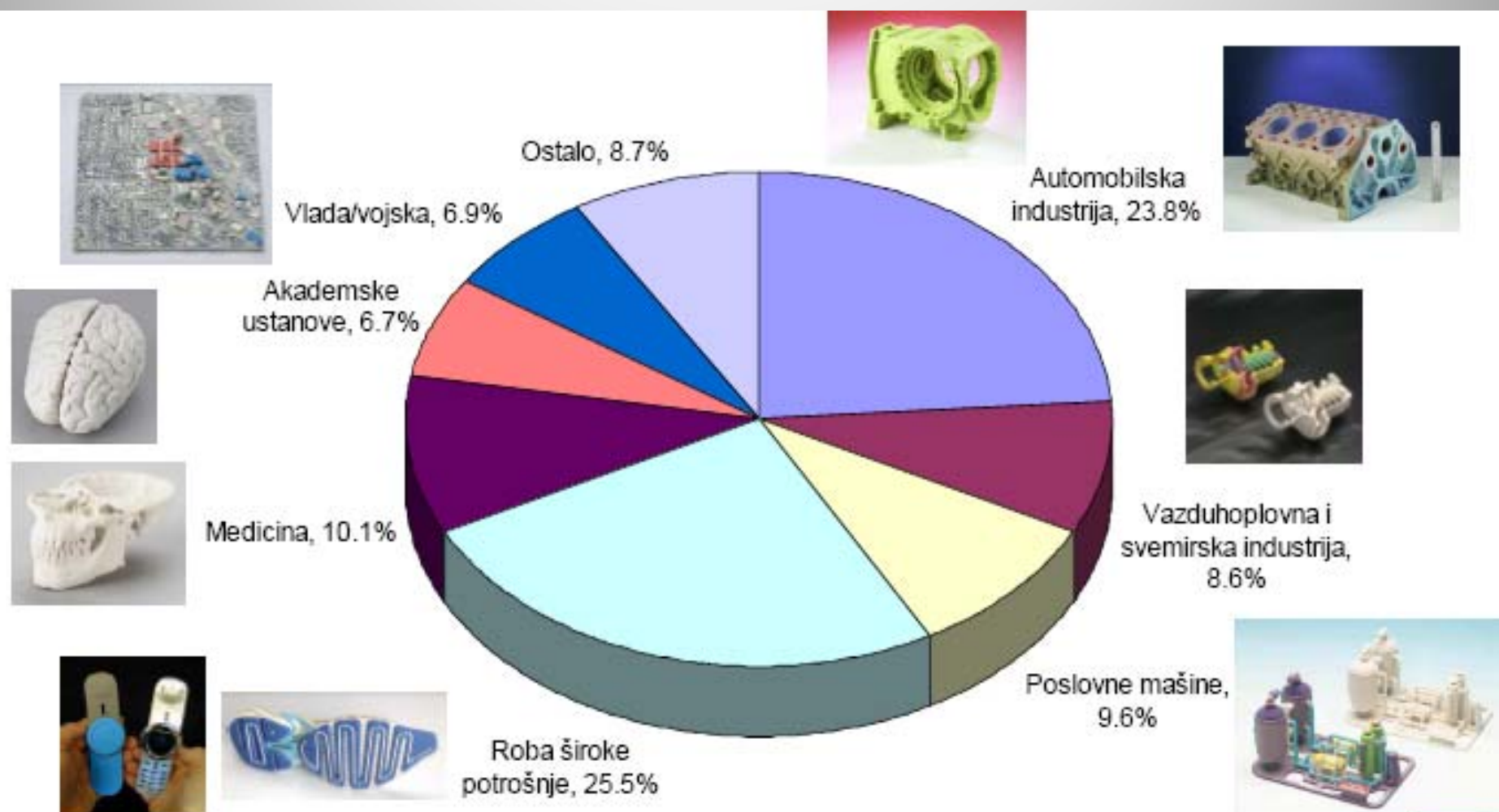
Rapid Prototyping: koristi se za generisanje ne-strukturnih i ne-funkcionalnih demo delova ili pojedinačnih komada u svrhu potvrde koncepta.

Additive Manufacturing: koristi se u smislu pravog proizvodnog procesa, za generisanje potpuno funkcionalnih komponenti od visoko kvalitetnih materijala u malo-serijskoj proizvodnji.

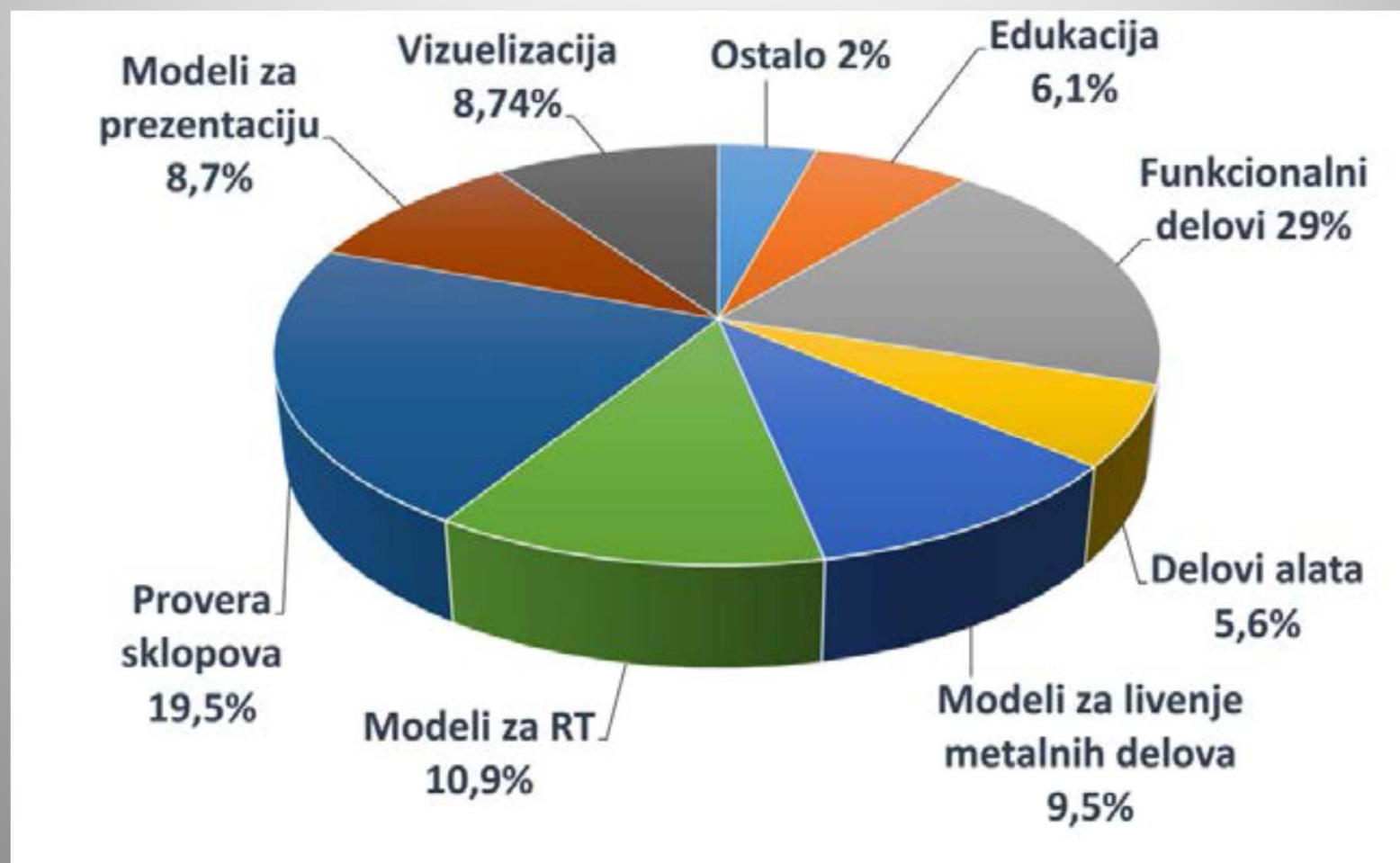
Morongo Casino, Palm Springs

Oblasti primene aditivnih tehnologija

Sistematizacija primene AM tehnologija

3D PRINTING

REVOLUTIONISING

the

CLASSROOM

Biology students can study cross-sections of hearts or other organs.

Chemistry students can print out complex molecules to study.

Engineering students can print modified car or robot parts.

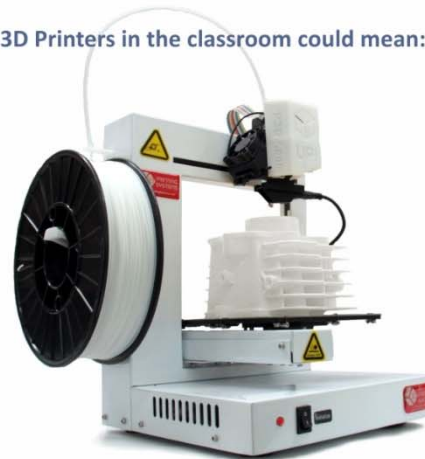

Geography students can print out topography, population or demographics of an area.

3D Printers have actually been around for about 25 years. Barriers like costs are breaking down, so they are now very affordable and easy to use.

3D Printing has caught the attention of educators who are looking into ways to incorporate it into the classroom.

Using 3D Printers in the classroom could mean:

Graphic design students can create prototypes of product designs

Food Technology students can design molds and cookie cutter templates

Design and Engineering students can make prototypes of their creations.

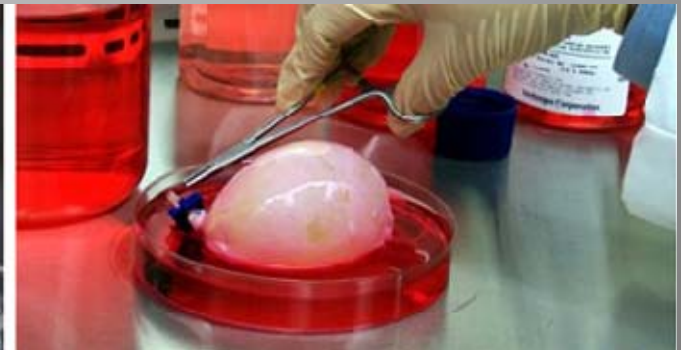
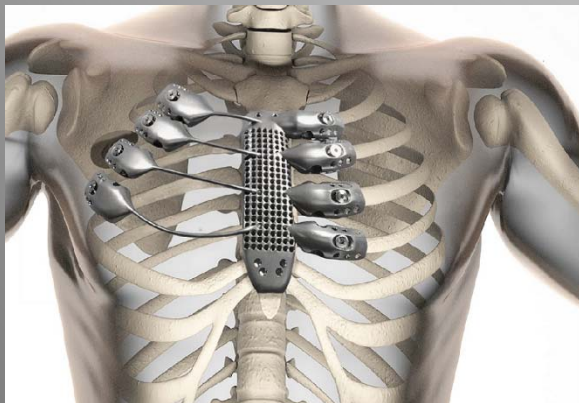
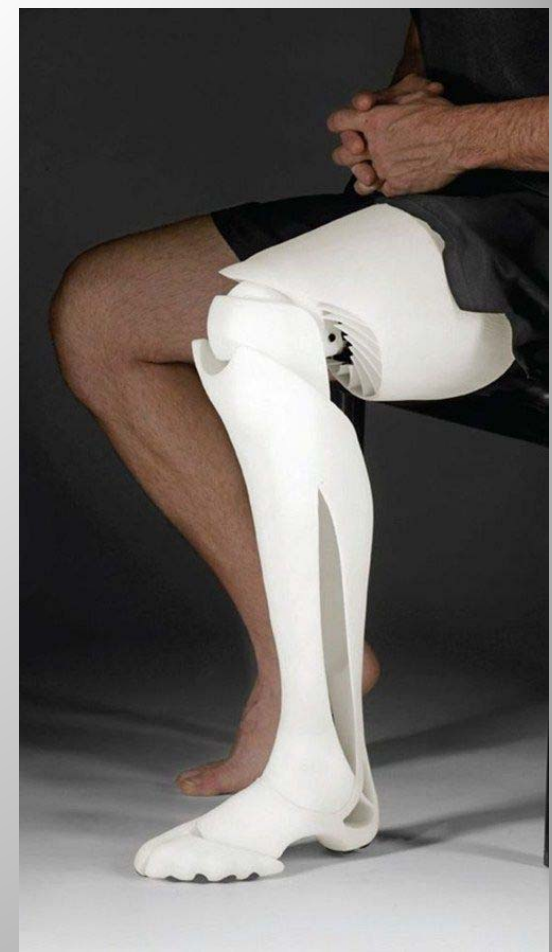
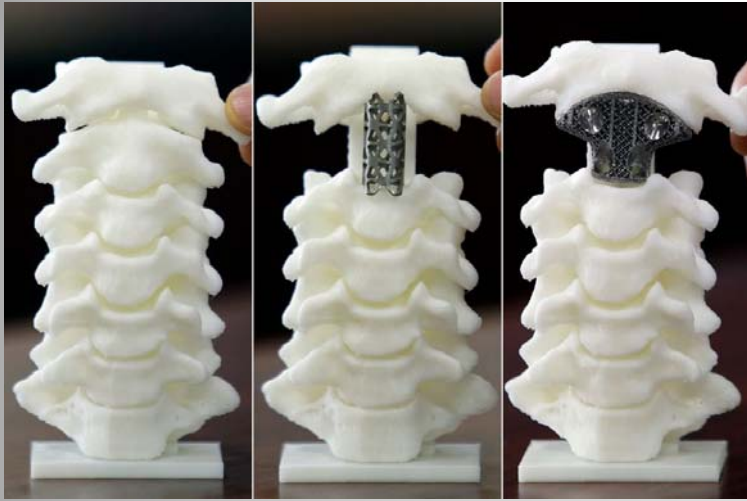

Architectural students can print new or existing designs.

History classes can print artifacts for closer examination

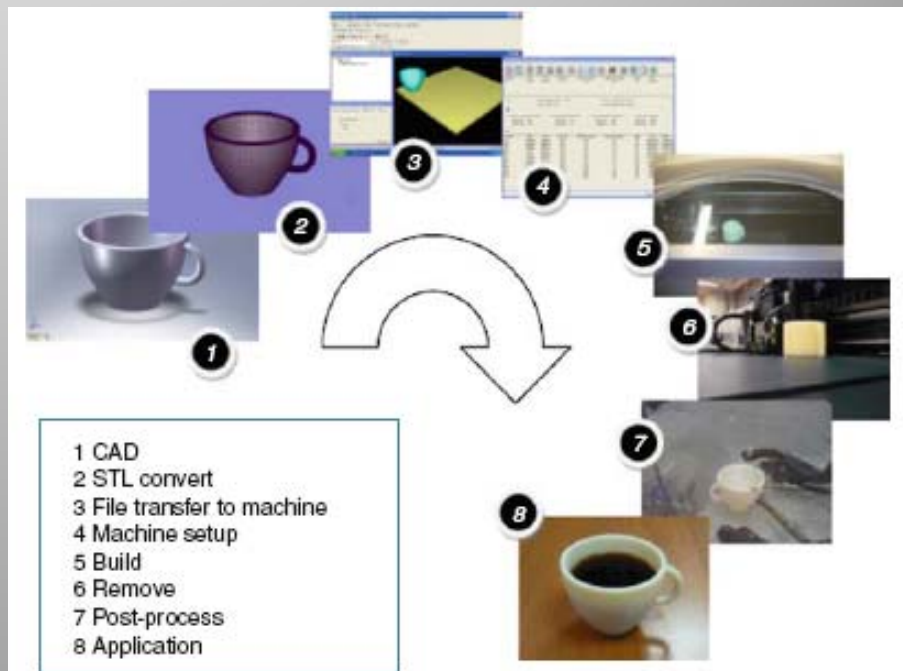

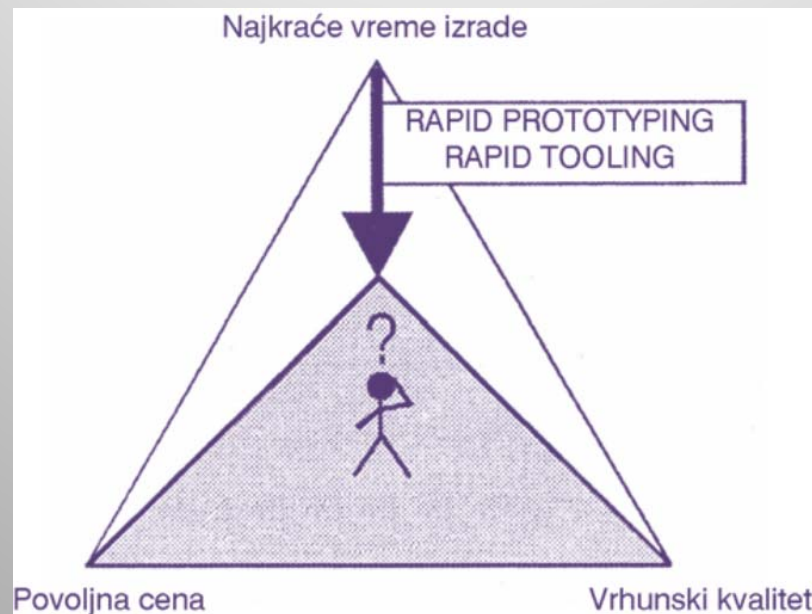
Rapid Prototyping – zašto? (Brza izrada prototipova)

- Brza izrada prototipova - aditivni proces dobijanja modela sukcesivnim generisanjem tankih slojeva na bazi prethodno kreiranog 3D CAD modela.
- Na bazi 3D modela, u roku od samo nekoliko sati (minuta) može se generisati potpuno novi fizički model/prototip, što utiče na veoma brz razvoj i proširenje primene ovih tehnologija u različitim oblastima: mašinstvo, arhitektura, medicina, građevinarstvo i dr.

Rapid Prototyping – zašto? (Brza izrada prototipova)

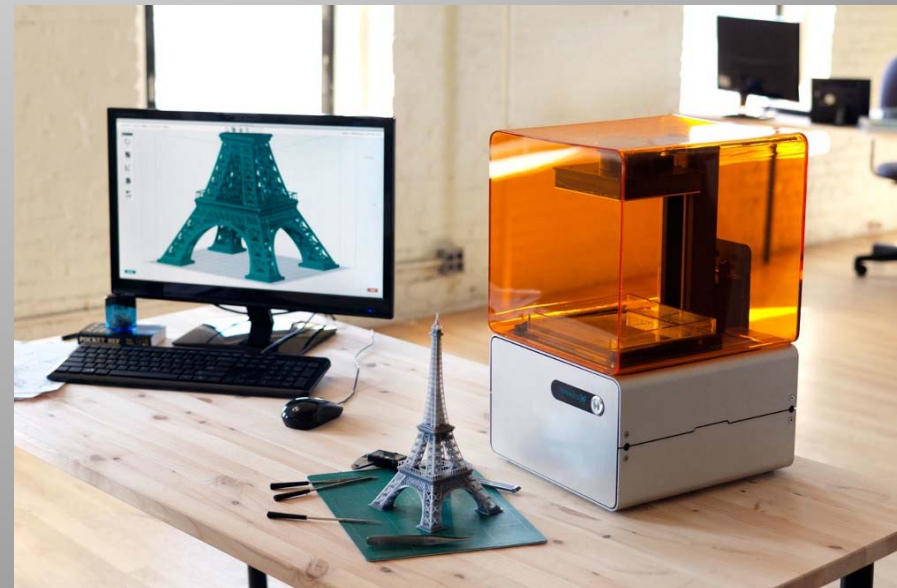
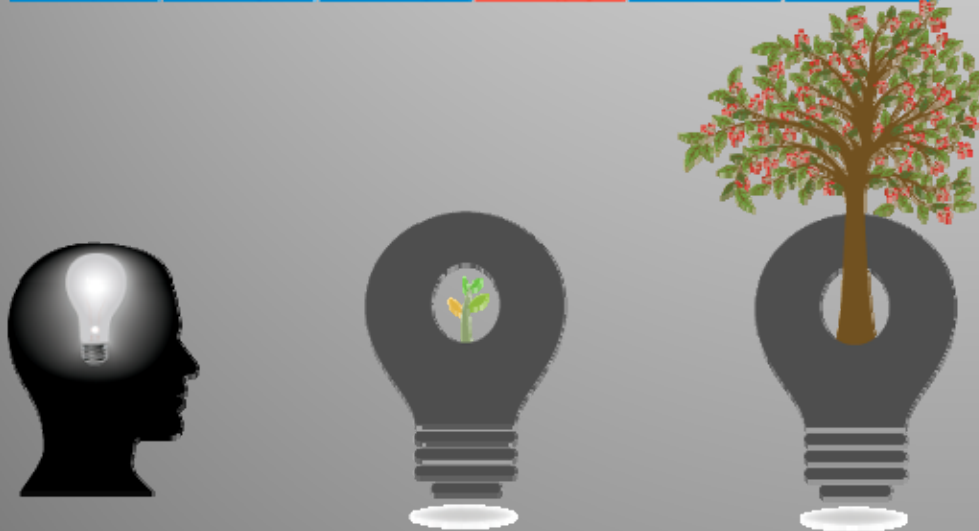
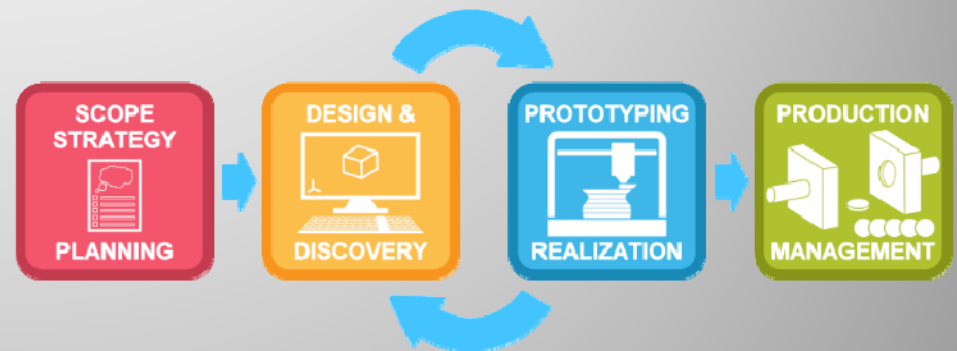
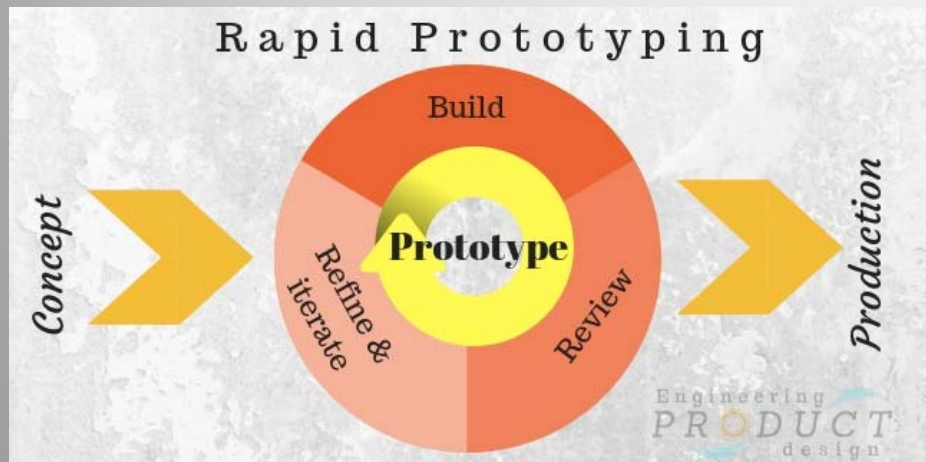
- Zahtevi koji se postavljaju u vezi sa savremenim postupcima razvoja proizvoda:

- Nove paradigme u razvoju proizvoda i proizvodnji
- Vek trajanja jednog proizvoda drastično je skraćen - **postaje uobičajeno da je kraći od vremena potrebnog za njegov razvoj.**
- Skraćenje vremena potrebnog za razvoj proizvoda

Rapid Prototyping – zašto? (Brza izrada prototipova)

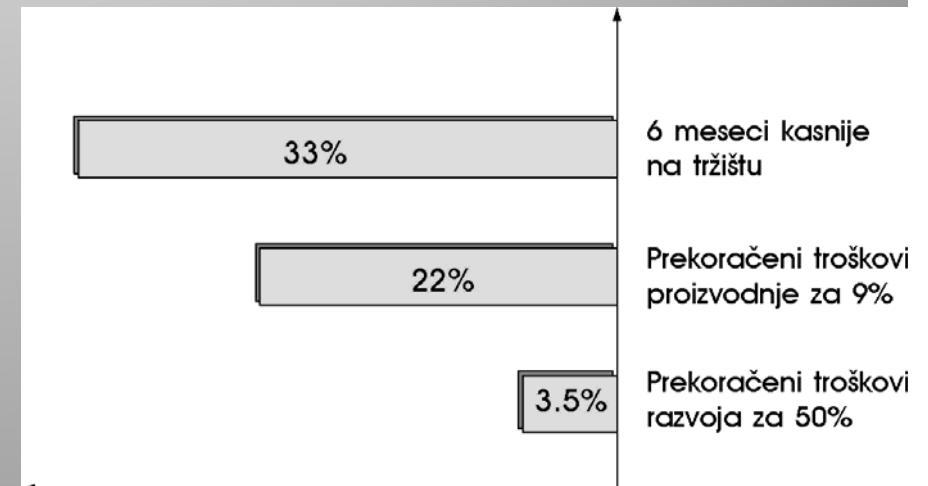
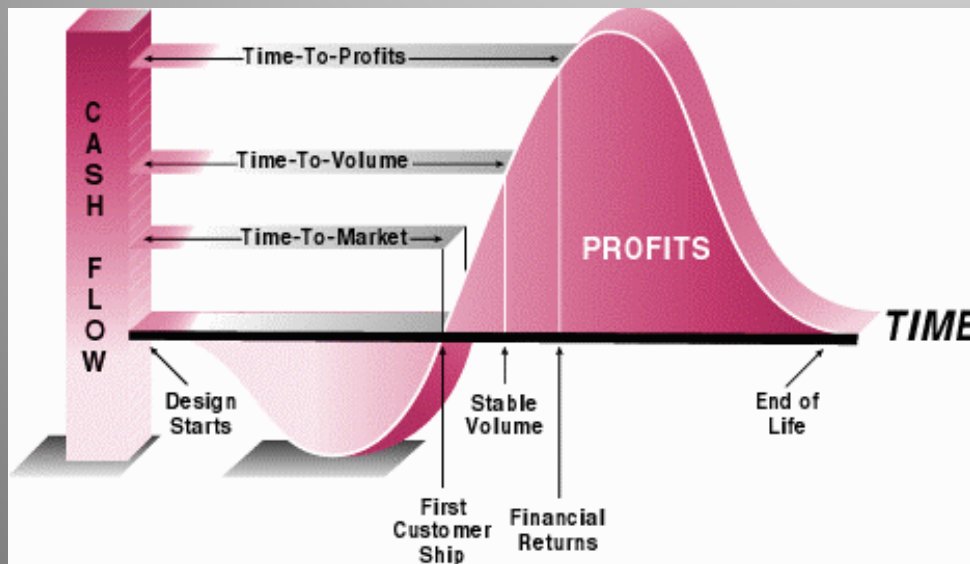

Nove paradigme u razvoju proizvoda

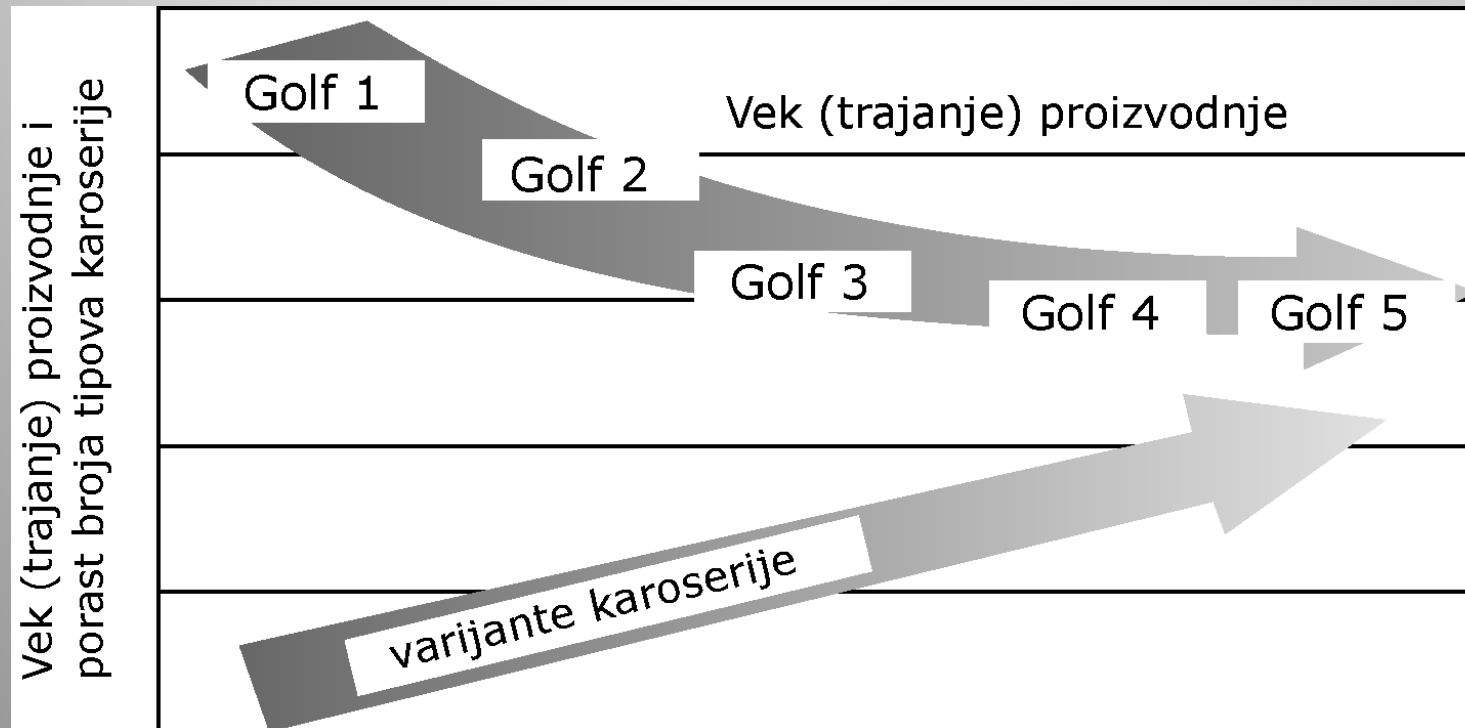
Time to market

- Vreme od prve ideje za jedan proizvod pa do pojave prve serije.
- Odlučujući faktor u nemilosrdnoj konkurenciji na tržištu.
- Skraćenje "time to market-a" postaje jedan od glavnih zadataka u razvoju jednog proizvoda.
- Ni na jednom mestu u proizvodnom lancu ne mogu postići takve uštede ukupnih troškova kao minimiziranjem "time to market-a,,.

Nove paradigme u razvoju proizvoda

Smanjenje veka trajanja proizvoda

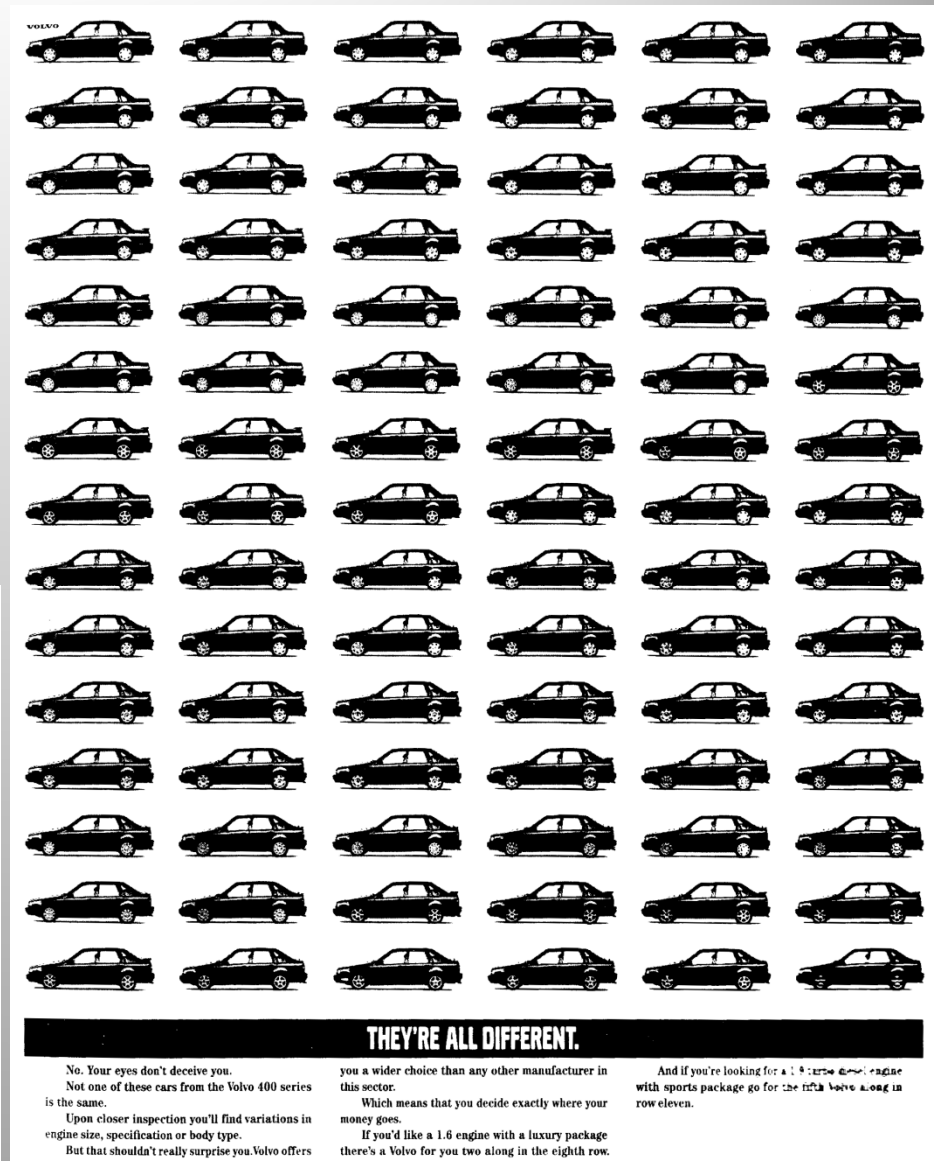
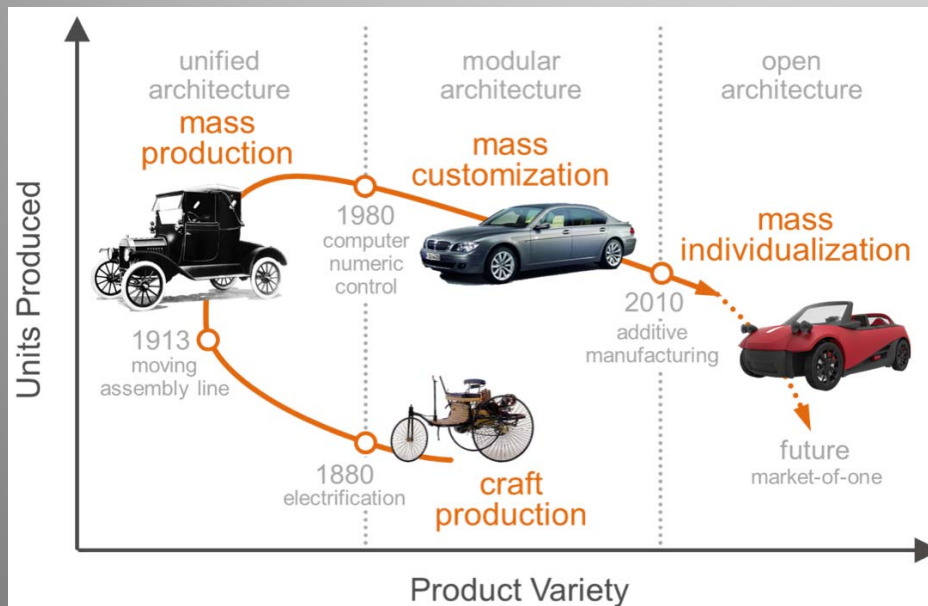

Vek proizvodnje pojedinih tipova automobila
VW – Golf

Nove paradigme u razvoju proizvoda

Individualizacija proizvoda

- Jedan proizvod nudi se tržištu u više varijanti kako bi kupac imao utisak da kupuje svoj "individualni" proizvod.
- Tipičan primer je auto-industrija gde se jedan tip automobila može isporučiti u više različitih verzija

“Svi su međusobno različiti” – Individualizacija proizvoda, primer automobila Volvo

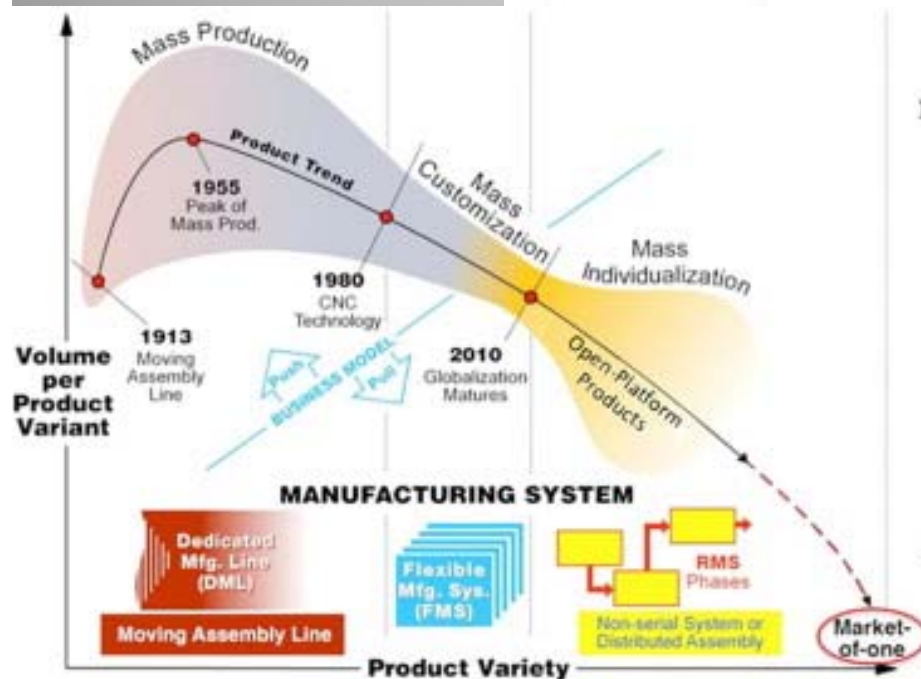
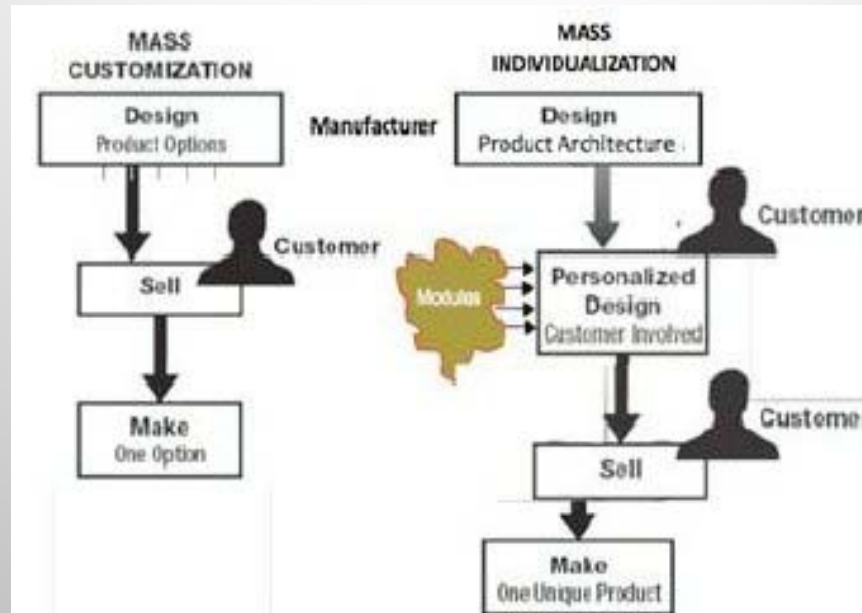
“Any Customer can have a car painted
any colour that he wants so long as it is
black”

Henry Ford's Remark on the Model T, 1909

Individualizacija proizvoda

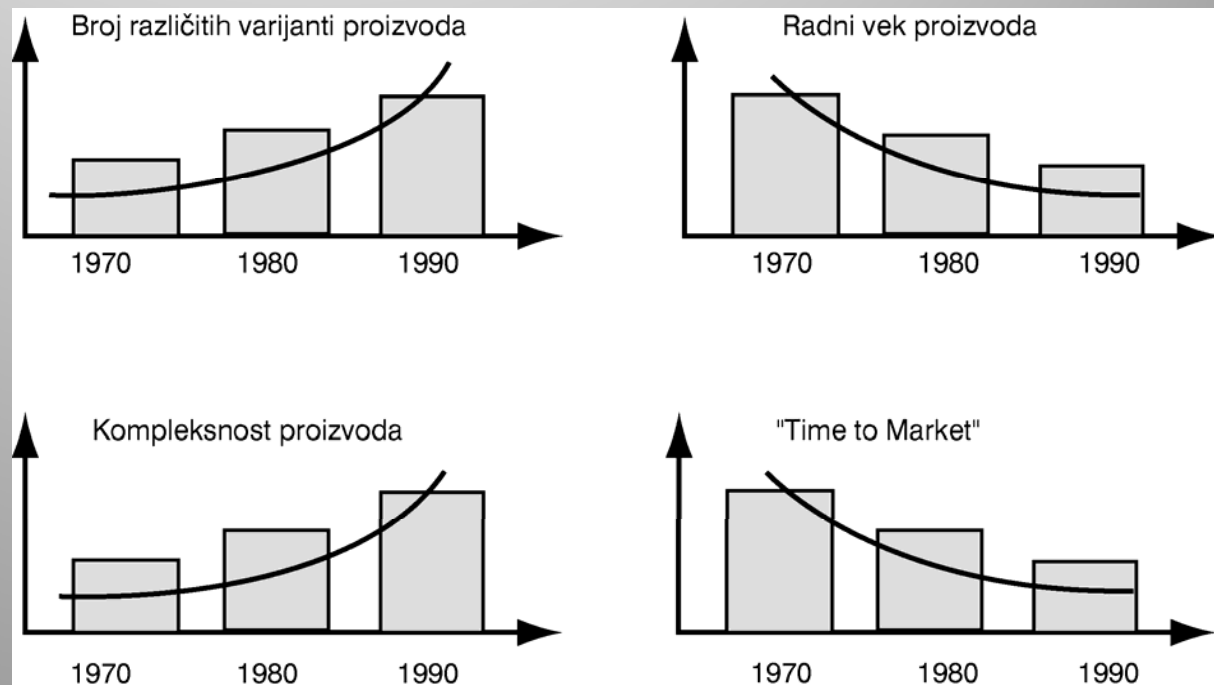
Manufacturing Paradigm	Mass Production	Mass Customization	Mass Individualization
Principal Goal	Low Cost	Product Variety	Low-Cost, Unique Product
Product Type	Common Product	Product Family	Unique Product
System Architecture	Serial Dedicated Line	FMS	Modified RMS Architecture
Technological Enablers	Moving Assembly Line	CNC	Additive Manufacturing Industry 4.0

Nove paradigme u razvoju proizvoda

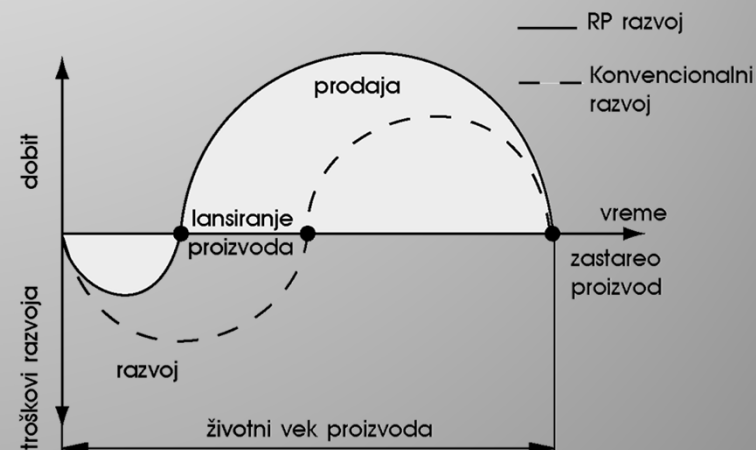
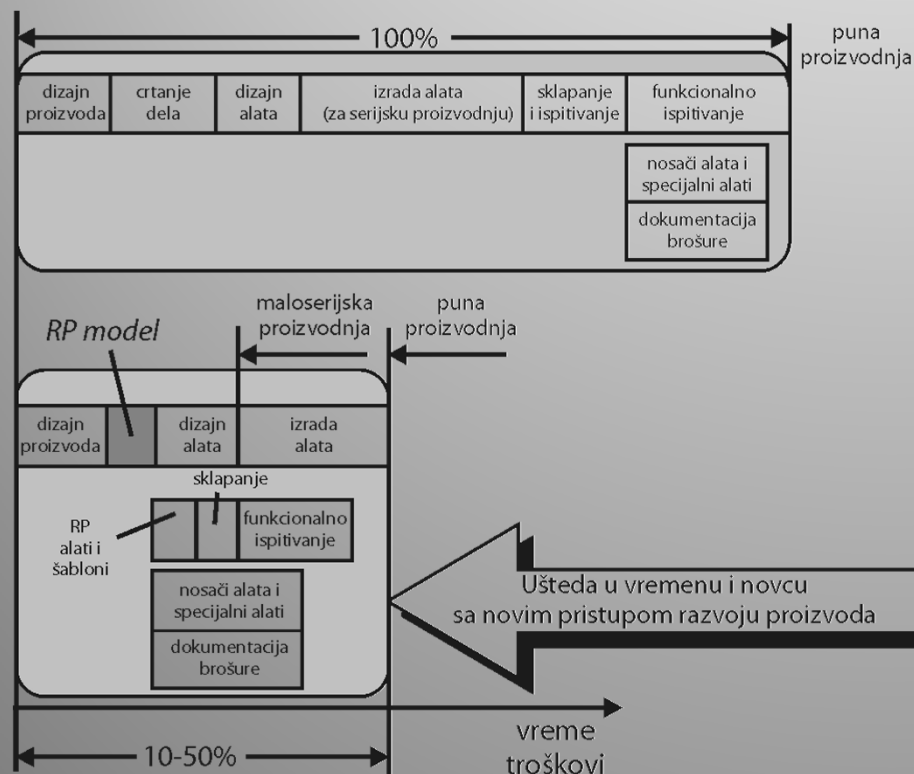
- **Uslovi zaštite čovekove okoline**
  - Proizvodnja i sam proizvod u eksploataciji moraju ispunjavati stroge uslove zaštite čovekove okoline.
- **Dizajn**
  - vrlo relevantan faktor koji odlučujuće utiče na uspeh proizvoda na tržištu.
- **Smanjenje vremena razvoja**

➤ Glavni trendovi

Benefiti primene RP

- eksperimentisanje sa fizičkim objektima proizvodnje kompleksnosti uz relativno mali utrošak vremena
- zavisno od obima serijske proizvodnje, uštede u vremenu i ceni mogu biti od 50% do 90% ukoliko se koriste RP sistemi
- dizajneri mogu stvarati kompleksnije delove bez značajnih utrošaka vremena i novca
- smanjuje se i fizički rad u proizvodnji i pojednostavljuje se nabavka
- znatno se umanjuje vreme do plasiranja proizvoda na tržište

INTEGRISANI RAZVOJ PROIZVODA I PROCESA

Zašto?

- Sve oštrija konkurencija na globalnom tržištu
- Individualizacija proizvoda
- Skraćenje vremena plasmana proizvoda na tržište ("Time to market")
- Smanjenje vremena razvoja
- Kraći životni ciklus proizvoda
- Visoki zahtevi u pogledu kvaliteta proizvoda
- Zahtevi u pouzdanosti isporuke (rokovi)
- **80% cene proizvoda određeno je u ranoj fazi njegovog životnog ciklusa**
- Brzo reagovanje i donošenje odluka
- Optimizacija proizvoda sa aspekta kvaliteta i pouzdanosti, u najkraćem mogućem vremenu, i sa minimalnom cenom.
- Uslovi zaštite čovekove okoline

Uloga i vrsta modela

- **Model** je opis realnog sistema sa svim onim karakteristikama koje su relevantne iz našeg ugla posmatranja.
- **Modelovanje** predstavlja isplativo (u smislu troškova) korišćenje nečega (model) umesto nečega drugog (realni sistem) sa ciljem da se dođe do određenog saznanja
- Različite vrste modela.
- U međusobnoj komunikaciji službi razvoja, marketinga i menadžmenta firme, veliku pomoć pružaju *fizički modeli* budućeg proizvoda, a sve u cilju smanjenja „time to market-a“.
- **Fizički modeli su** opredmećeni modeli realnih ili imaginarnih objekata. Mogu imati iste dimenzije kao realni objekti, ali mogu biti i uvećani ili umanjani.
- **Fizički modeli: Proporcionalni, Ergonomski, Dizajn, Funkcionalni, Prototip, Muster**

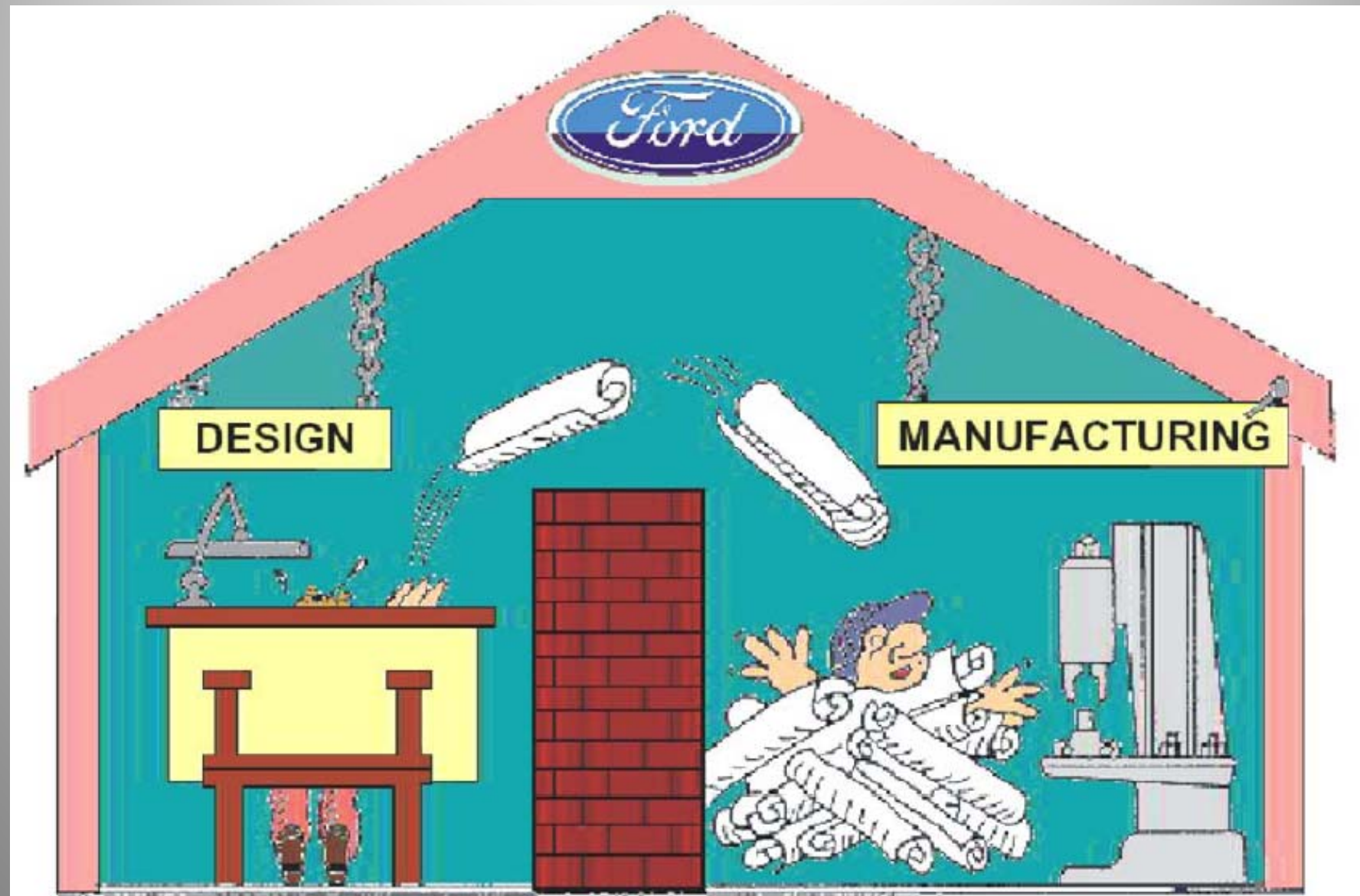
osoblje marketinga i
menadžmenta često nije
tehnički dovoljno
obrazovano da može
razumeti
dvodimenzionalne
tehničke crteže

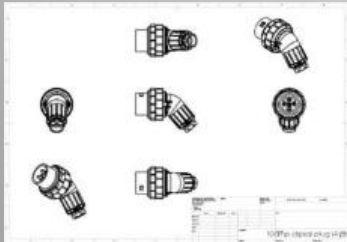
FIZIČKI MODEL

Komunikacija?!

Fizički model = Komunikacija

5 Prong
10 Amp
Plug

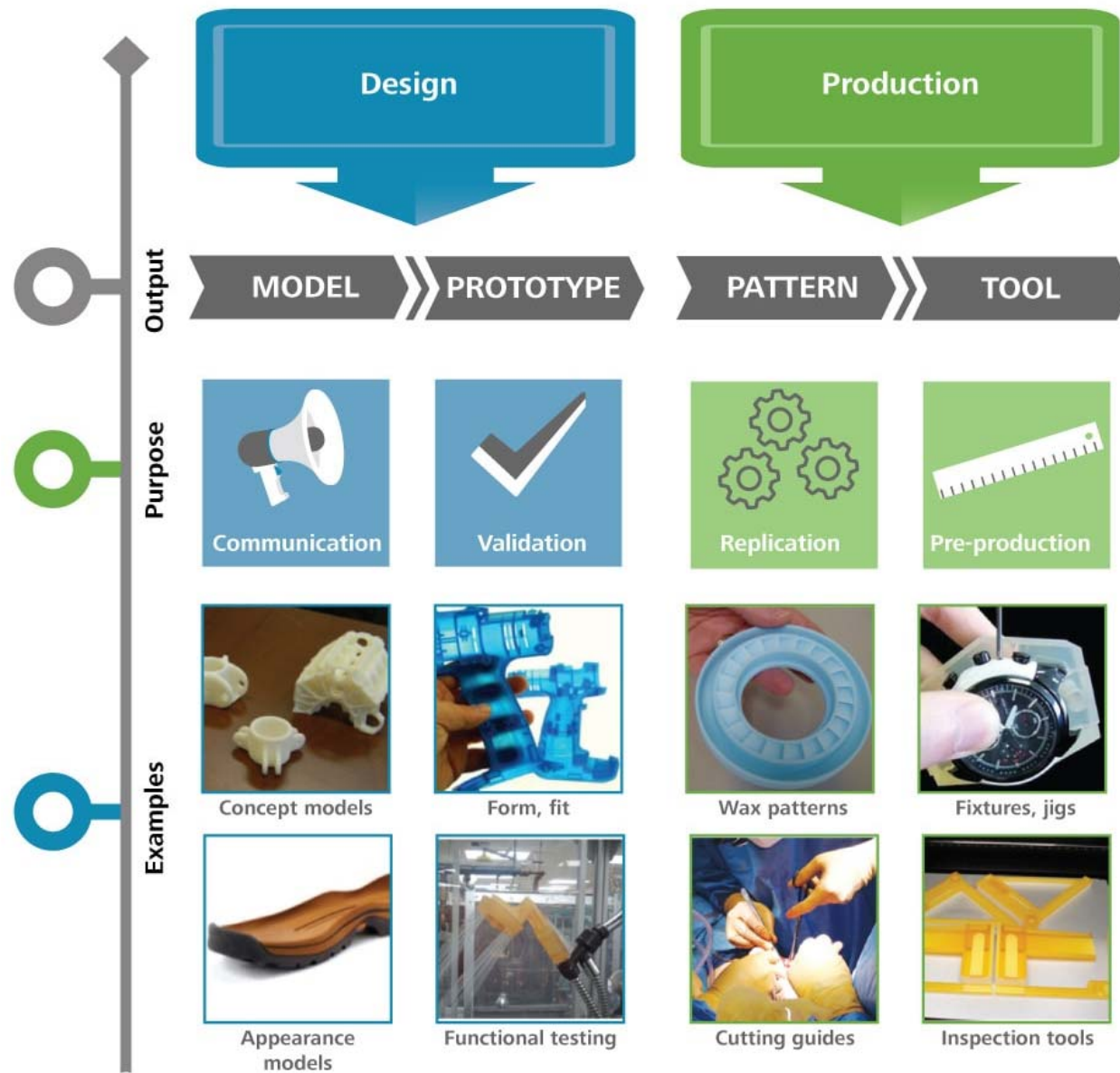

○ Reč

○ Slika

○ Model

A picture may be worth a thousand words, but how much money is a full color 3D model worth?

Prototip

- ❖ Pojam izvedene od dve grčke reči: πρῶτος (protos), što znači prvi i τύπος (typos), što znači impresija, uzorak ili kalup. •
- ❖ Kovanica πρωτότυπος (prototypos) znači prva forma, prauzorak, obrazac ili original.

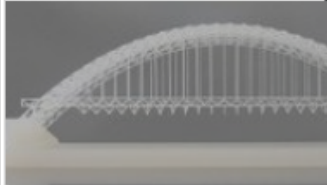
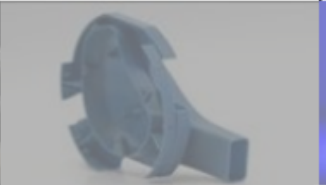

- ❖ Prototip je fizički model proizvoda koji se koristi u cilju njegovog efikasnijeg razvoja i testiranja i nije namenjen eksploataciji.
- ❖ On može biti jednostavna komponenta, podsklop, sklop, kompletan proizvod ali i složena konstrukcija ili mašina.
- ❖ Zavisno od njegove namene, prototip može sa manje ili više tačnosti da reprezentuje jednu, više ili sve osobine krajnjeg proizvoda.
- ❖ U nekim slučajevima prototip je potpuno isti kao budući proizvod.
- ❖ Prototip nije namenjen tržištu, već se isključivo koristi u cilju provere valjanosti projektnih ideja.

Uloga/značaj prototipova

- Komunikacija unutar razvojnog tima.
- Eksperimentalno određivanje karakteristika proizvoda.
- Predikcija ponašanja proizvoda u uslovima korišćenja
- Simulacija montaže
- Testiranje funkcionalnosti proizvoda.
- Testiranje korisničkog iskustva.

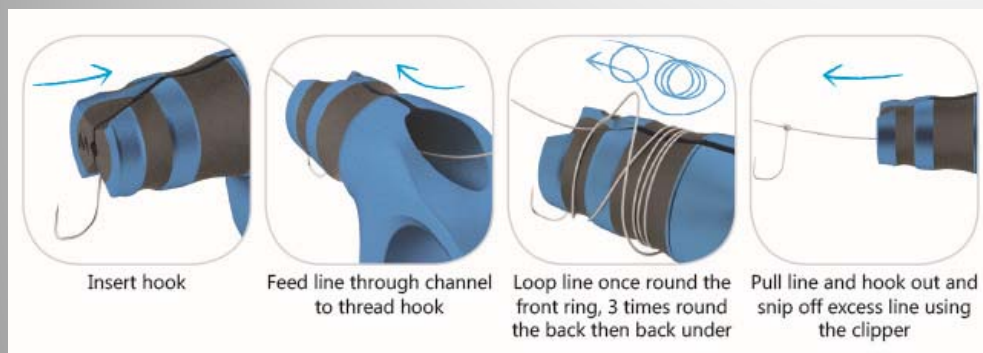
Concept Models	Functional Prototypes	Rapid Tooling	End-Use Parts
<i>Communication</i>	<i>Validation</i>	<i>Pre-Production</i>	<i>Production</i>
			

Primeri upotrebe modela u razvoju proizvoda

Ergonomski modeli

Primeri upotrebe modela u razvoju proizvoda

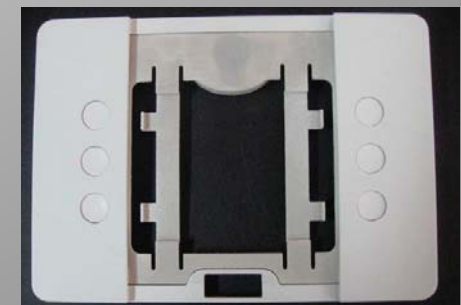
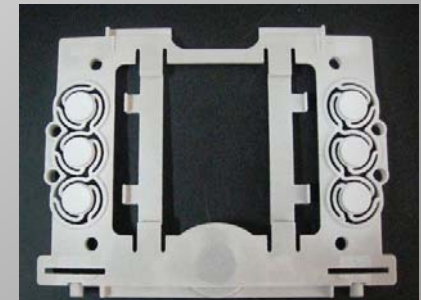

Proporcionalni modeli

Primeri upotrebe modela u razvoju proizvoda

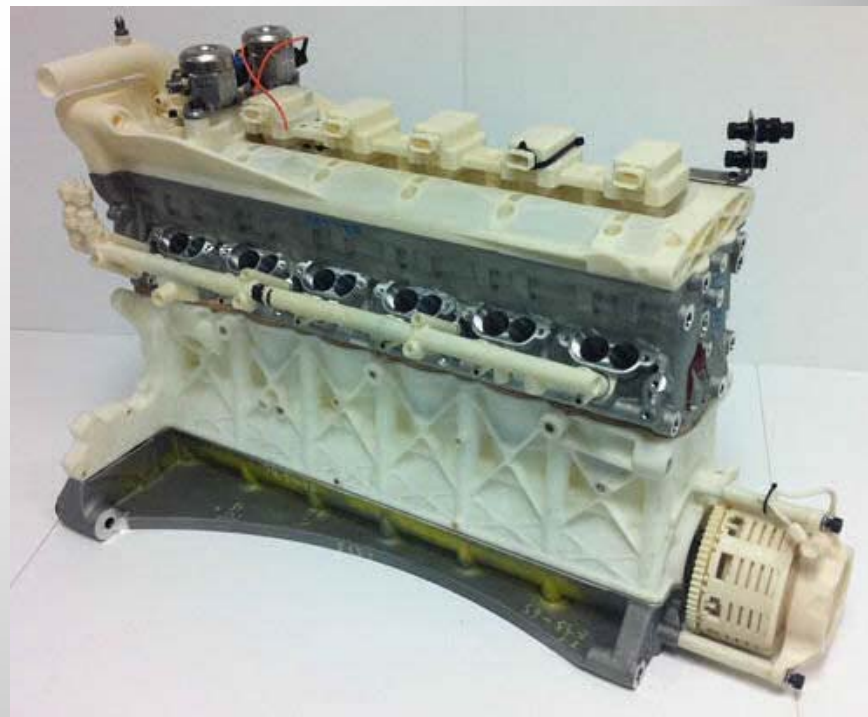

11/02/201

Funkcionalni modeli

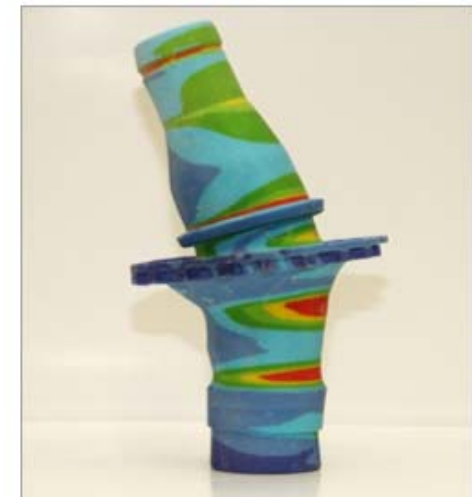
Dizajn i konceptualni modeli

Primeri upotrebe modela u razvoju proizvoda

ENGINEERING COMMUNICATION MODELS

Courtesy of Pratt & Miller, USA

- Evaluation models to match timeline and quality standards
- Marketing models for more effective decision making

Finite Element Result -
Corvette GT2 Spindle Stress
Colored and Deformation
x1000

Primeri upotrebe modela u razvoju proizvoda

DYNAMIC DESIGN – RAPID FORM AND FIT TESTING ITERATION

“[3D printing] allows giant, lumbering industrial concerns like General Motors to quickly adapt to consumer tastes.”

- *Autoweek*

- It's easier and cheaper for stylists to take chances
- Skips the high cost of tooling to test new designs
- Better products that more closely match consumer tastes

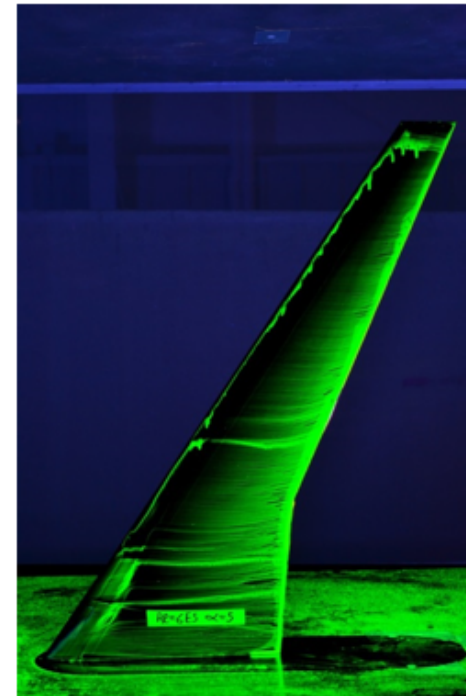

Primeri upotrebe modela u razvoju proizvoda

AERODYNAMIC MODELS WITH PRESSURE TAPPINGS

Courtesy of the Federal Aerospace Administration, USA

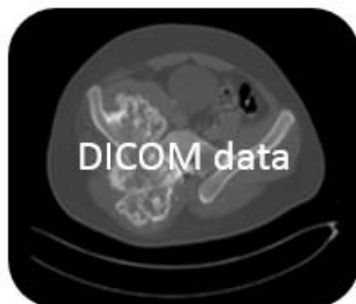

Primeri upotrebe modela u medicini

PATIENT COMMUNICATION MODELS

Courtesy of Maimonides Bone and Joint Center, USA

- 3D color bone model quickly and accurately created in Bespoke Modeling from CT scan
- Affordable 50% scale printed model helps patient communication and assists surgery practice sessions

"I found the 3D model invaluable in patient education, surgical planning, and physician training."
— Dr. Howard Goodman